

POLICY mot MUTOR OCH BESTICKNING

Antagen av kommunfullmäktige 2010-09-22, § 76.

Bakgrund

Som tjänsteman, politiker eller uppdragstagare i en kommun utsätts man för påverkan av andra, och utsätter även andra människor för påverkan av olika slag. Därför finns regler som skall förhindra en olaglig påverkan.

För Perstorps kommuns anställda och förtroendevalda ska det vara **en självklarhet att följa gällande regler och att undvika att handla felaktigt** när man erbjuds en förmån som kan vara otillåten. Anställda och förtroendevalda i den **offentliga sektorn är särskilt påpassade** i dessa avseenden, och det finns därför särskild anledning att uppmärksamma dessa frågor på en offentlig arbetsplats.

Gällande rätt

Korruptionsbrotten **bestickning** och **mutbrott** regleras i 17 kap 7 § respektive 20 kap 2 § brottsbalken. **Bestickning** föreligger om någon lämnar, utlovar eller erbjuder en muta eller annan otillbörlig belöning till en arbets- eller uppdragstagare eller förtroendevald för dennes tjänsteutövning.

Motsatsen kallas för **mutbrott** och föreligger om en arbetstagare, uppdragstagare eller förtroendevald tar emot, låter sig utlova eller begär en muta eller otillbörlig förmån för sig själv eller annan för sin tjänsteutövning. Mutbrott kan **även** föreligga om mottagandet av mutan eller löfte om muta mottagits **före** det att någon påbörjat en anställning eller mutan överlämnats först **efter** att vederbörande slutat sin anställning.

Bestickning som riktas mot en person som är anställd eller fullgör ett uppdrag inom den offentliga sektorn eller ett mutbrott som begås av en sådan person faller alltid under **allmänt åtal**. Det innebär att åklagare är skyldiga att utreda brottet när det kommer till polis och åklagares kännedom. Reglerna är generellt sett striktare för anställda och förtroendevalda i offentlig än i privat verksamhet.

Vem kan straffas för brott och bestickning?

Den som är **anställd** eller **uppdragstagare** i kommunen eller dess bolag kan dömas för mut - eller bestickningsbrott. Samma sak gäller för kommunens **förtroendevalda**. Det innebär att reglerna gäller för såväl miljöinspektörer, lärare, vårdare, socialsekreterare som styrelseledamöter i kommunala bolag, nämndemän, ledamöter i nämnder och styrelser m. fl. Det är viktigt att observera att **toleransnivån** för anställda som ägnar sig åt **myndighetsutövning** (t ex tillståndsgivning, beslut, inspektion m. m.) samt t ex upphandlare är **särskilt låg** i dessa sammanhang. Det innebär att det krävs mindre för att dessa personer ska anses ha gjort sig skyldiga till mutbrott.

Otillbörlig eller tillbörlig förmån?

För att en förmån ska utgöra en muta eller annan otillbörlig belöning krävs att förmånen i det aktuella fallet framstår som så attraktiv att den har haft en påverkans effekt och att den typiskt sett är ägnad att framkalla tacksamhets- känslor och en känsla av behöva återgälda förmångsgivaren.

Prövningen inriktas i praktiken på hur stark kopplingen är mellan förmånen och tjänsteutövningen, förmånens beskaffenhet och värde samt partsrelationerna. Det behöver heller inte bevisas att man faktiskt har påverkats eller skulle bli påverkad av ett erbjudandet. Det räcker med att man **objektivt sett skulle kunna tänkas bli påverkad av förmånen**.

Personlig vänskap

Riktlinjerna blir särskilt viktiga är att komma ihåg ifall man lär känna en leverantör, vårdtagare eller annan i tjänsten så väl att det blivit fråga om vänskap. Kraven är alltid desamma, nämligen att uppträda sakligt och opartiskt. När det gäller beslutssituationer bör också t ex frågor om **jäv** uppmärksammas i en sådan relation.

Exempel: En anställd inom hemtjänsten tipsade sin dotter och svärson om att en äldre man som hon jobbade hemma hos ville sälja sin bil. De fick köpa bilen för 3 000 k fast värdet var ca 12 000 kr. Hon dömdes för mutbrott och dottern för medhjälp.

En vårdare vid ett äldreboende hade etablerat ett nära vänskapsförhållande med en vårdtagare. Bl a hjälpte vårdtagaren vårdarens son med läsläsning. Vid ett tillfälle överlämnade vårdtagaren ett kuvert innehållande 5 000 kr till vårdaren, avsedda att användas till köp av en moped till sonen. Efter ca sex månader lämnade vårdaren pengarna till sin chef. Vårdaren dömdes för mutbrott.

Situationer där mutbrott/bestickning kan bli aktuella

I det följande ges några exempel på där mutbrott/bestickning kan bli aktuella och där man bör vara särskilt försiktig som anställd eller förtroendevald i en kommun. Om en arbets- eller uppdragstagare uppmuntras med en förmån av sin arbetsgivare kan inte ansvar för mutbrott bli aktuellt, utan det måste alltid vara fråga om en "utomstående" (d.v.s. den som erbjuder förmånen måste vara en person som inte är anställd eller har ett förtroendeuppdrag i kommunen).

Det är också viktigt att nog tänka efter innan man erbjuder en förmån till någon annan. Man bör fråga sig om det typiskt sett kan vara så att ens egen påverkan kan komma att betraktas ske under sådana omständigheter att den är "otillbörlig".

Exempel: Bussägare önskade få buss besiktigad vid Svensk Bilprovning utan att ha tid bokad. Han erbjöd besiktningsmannen ett flak öl inte för att få bussen godkänd utan för att få förtur. Besiktningsmannen anmälde detta till sin chef. Bussägaren blev dömd för bestickning.

En handläggare vid Migrationsverket fick konjak, choklad och en cd-skiva i samband med en skrivelse gällande omprövning av ett enskilt ärende. Händelsen anmälades och avsändaren dömdes för bestickning.

Kommunpolitiker erbjöd polisman en vinflaska för att inte bli rapporterad för rödljuskörning. Händelsen rapporterades och politikern dömdes för både mutbrott och trafikförseelsen.

Måltider och julluncher

Som anställd eller förtroendevald bör man **tacka nej** till att bjudas på måltider av utomstående **om inte** måltiden har ett naturligt samband med uppdraget och är en normal arbetslunch eller motsvarande. Ett sådant samband kan finnas om den anställde har till uppgift att skapa eller bibehålla affärskontakter. Om t ex en byggherre eller entreprenör vill visa ett i sammanhanget relevant projekt och i direkt anslutning till detta bjuda på en enklare måltid är det normalt tillåtet. Julluncher av annat än traditionellt slag, i synnerhet sådana där lunchen fortsätter med nöjesaktiviteter eller där **äkta hälf** eller **sambo** och barn får delta, bör vanligtvis betraktas som otillbörliga om annan än arbetsgivaren är den som bjuder.

Exempel: Två tullassistenter lät sig bjudas på mat och öl av stewarden på en färja. De fick även handla obeskattade varor. Tullassistenterna dömdes för mutbrott och stewarden för bestickning.

Kundträffar

Om ett utomstående företag som kommunen handlar med bjuder på en kundträff är det normalt tillåtet att delta om syftet med träffen är att utbyta

information. Om det vid träffen förekommer viss underhållning och bjuds på enklare förtäring innebär det inte att kundträffen därmed blir en muta. Det är dock viktigt att **huvudsyftet är att ge information**, inte vara en nöjeställning. Angående värdet på förtäringen så gäller även i detta sammanhang att det ska vara en normal lunch eller middag och inte någon trerätters med vin och sprit.

Studieresor, kurser och seminarier

Resor som har ett naturligt samband med tjänsteutövningen har generellt sett ansetts vara straffria att delta i. Enligt vad som framgår av lagförarbetena kan det **mera sällan anses tillbörligt** att en anställd i offentlig sektor bjuds på en studieresa som **omfattar mer än en dag**. För att vara tillbörlig måste en sådan resa vara seriöst upplagd och ovidkommande nöjesarrangemang får i princip inte förekomma. **Inbjudan** ska vara **riktad till arbetsgivaren** och denne har att välja ut de personer som deltar.

Exempel: Ett byggföretag hade det som tradition att regelbundet bjuda kommunaltjänstemän på båtresa till Helsingfors för att "förkorta beslutsvägarna". Resorna var huvudsakligen nöjesresor även om vissa studiemoment förekom. Representanter för byggföretaget dömdes för bestickning och kommunaltjänstemännen dömdes för mutbrott.

Gåvor

I princip ska gåvor aldrig tas emot från utomstående. Särskild restriktivitet gäller för den som utövar myndighetsutövning och särskilt påpassade personer som upphandlare och nämnds- och styrelseordförande.

Observera att gåvor i samband med högtidsdagar eller jul kan vara att anse som otillbörliga även om värdet av gåvan är tämligen ringa. Viktigt är att observera att **avgörande är härvid värdet för mottagaren** och inte vad gåvan kostat för givaren.

Exempel: En tjänsteman på Naturvårdsverket fick en flaska whisky och en flaska konjak i 50-årspresent av ett företag som tillverkade kemiska bekämpningsmedel. Gåvan ansågs otillbörlig och tjänstemannen dömdes för mutbrott.

Ett kommunalråd uppvaktades på sin 60-årsdag med ett presentkort på 1 000 kr av ett i kommunen verksamt privat byggföretag. Kommunalrådet dömdes för mutbrott och direktören för byggföretaget dömdes för bestickning.

En befälhavare på ett svenskt lastfartyg gav en anställd på Sjöfartsinspektionen en flaska whisky till ett värde i Sverige om ca 350 kr som han köpt utomlands för ca 46 kr. Tingsrätten som avgjorde målet år 2006 konstaterade att gåvor med ett mycket ringa värde, i vart fall under 100 kr - möjligen 200 kr, kan som regel inte anses otillbörliga. Befälhavaren dömdes för mutbrott.

Ägaren till en byggnadsfirma betalade färjebiljetter samt mat och dryck till en kommunal tjänsteman, biträdande chef för upphandlingsenheten. Det sammanlagda värdet uppgick till 1 404 kr. Företagaren dömdes för bestickning och tjänstemannen för mutbrott.

En kriminalvårdare mottog av en intagen en fetast samt kexchoklad till ett sammanlagt värde om ca 190 kr. Vårdaren dömdes för mutbrott. Av domskälen framgick att rätten lagt vikt vid det faktum att, även om värdet var lågt, vårdaren var offentliganställd med rätt att utöva myndighet mot den intagne vilket gjorde mottagandet otillbörligt.

Tjänster

En muta kan även bestå i sidoleveranser av varor och tjänster från huvudmannens leverantör eller att få en tjänst utförd, t ex reparation av bil eller hus.

Exempel: En byggnadsinspektör dömdes för mutbrott efter att ha fått arbeten utförda på sin privata fastighet av ett byggföretag som var engagerat i kommunala projekt där inspektören var kontrollant.

Förmån och gåva i testamente

Anställda inom vårdområdet kan komma att bli utsatta för att vårdtagare vill ge en belöning för ett gott utfört arbete. Inom detta område gäller **nolltolerans**. För att upprätthålla kravet på lika vård och lika bemötande inom omsorgen, måste personalen omedelbart tacka nej till sådana

erbjudanden. Det är **inte heller godtagbart** att en vårdtagare **testamenterar egendom** till anställda.

Om en vårdanställd får veta att en vårdtagare tänker testamentera egendom till henne eller honom så ska den vårdanställda omedelbart klargöra för testatorn (vårdtagaren) att hon eller han inte får ta emot förordnandet. Den anställda bör avhålla sig från varje handlande som av testatorn kan uppfattas som ett samtycke till förordnandet. Högsta Domstolen har i rättsfallet NJA 1985:477 uttalat att..." möjligheten att testamentet återkallas skulle rent av kunna vara en särskild anledning för en arbetstagare på vårdområdet att hålla sig väl med testator."

Exempel: En hemsamarit tjänstgjorde hos ett äldre par och fick veta att hon satts in som testamentstagare till halva kvarlåtenskapen. Eftersom hon var medveten om att hon fanns med i testamentet och bl a var närvarande när testamentet skrevs på dömdes hemsamariten för mutbrott och hennes del i testamentet förverkades.

Rabatter och lån

Anställda och förtroendevalda ska inte ta emot rabatter, följderbjudanden eller lån från utomstående som har affärskontakter med kommunen om inte dessa erbjudanden riktar sig till **samtliga anställda/förtroendevalda** i kommunen. Rabatter inom ramen för en **personalförening** kan dock inte betraktas som otillbörliga, så länge alla anställda i kommunen har möjlighet att delta i föreningen.

Exempel: Ett företag erbjöd arbetstagare som beställde varor för mer än ett visst belopp för sin arbetsgivares räkning en freestyle som var värd 298 kr. Företagets representanter dömdes för bestickning.

Övriga erbjudanden, bonuspoäng m. m.

Det kan förekomma att anställda eller förtroendevalda i kommuner får erbjudande i tjänsten om att fritt eller till subventionerat pris delta i olika evenemang på fritiden. Det kan vara fråga om resor, att låna en sportstuga /segelbåt eller om aktiviteter som t ex golfresor. **Tacka alltid nej** till sådana erbjudanden.

Olika slags bonuserbjudanden såsom flygbonuspoäng för tjänsteresor och liknande ska i princip endast användas i tjänsten.

Rutiner då korruptionsbrott misstänks eller upptäcks

Den som har frågor om vad som är otillbörlig förmån eller gåva eller har fått ett erbjudande av någon utomstående bör ta upp detta med sin **närmaste chef**, som därefter kan föreslå åtgärder. Bedöms den erbjudna förmånen som otillbörlig kontaktar chefen polismyndighet.

Har anställd som ägnar sig åt myndighetsutövning i sin tjänst fått eller erbjudits en gåva eller förmån av utomstående ska detta **alltid rapporteras** till närmaste chef.